

Kulturminneåret 2009:

Maritim kulturvandring

32 aktuelle poster for kulturvandring i Indre Oslofjord

1. *Meridianen på Lindøya. Bauta med jernkors fra tidlig 1800-tall*

På Lindøya står en liten, bautalignende steinvarde. Det var professor Christopher Hansteen som i 1833 fikk reist bautaen. Hensikten var å kunne beregne Christianias østlige lengdegrad på en mer nøyaktig måte.

Dette var samtidig med at den internasjonalt anerkjente null-meridianen gjennom Greenwich utenfor London ble etablert samme år. For å gjøre beregningen, trengte professor Hansteen et peilemerke i fri siktlinje fra sitt observatorium på Solli plass (kilde: OBOS-bladet, nr. 2, 2009).

Meridian er plassert på Lindøyas sørøstlige høyde. Merket er angitt på kartet. Det har form av en avskåret pyramide, oppbygget av stein i mursteinformat. Ved foten måler sidene 1,3 meter og ved toppen 0,55 m. Høyden er 2,3 meter. På toppen er det en svart plate i støpejern. Støtten er i god stand og godt synlig fra Lindøyas østre brygge ("Skytterbryggen").

2. *Klosterruinene på Hovedøya fra 1100-tallet*

Klosterets historie går helt tilbake til 1100-tallet. Det som i dag framstår som ruiner var et klostergods fram til 1532. Nå er øyen et viktig friområde for Oslofolk.

Ruinen er som en labyrinth med mange innganger og åpninger. For å komme ut til Hovedøya tar du ferge fra Vippetangen. Området har gode info-skilt om klosterets historie. Klosterruinen passer bra for besøkende med barn. Det opprinnelige navnet var Hofudøya (Høydeøya) etter høyden nordøst på øyen. Hovedøya er 469 mål stor og ble kjøpt av Oslo kommune i 1952.

3. *Karantenestasjonen på Hovedøya*

På Hovedøyas østside finnes noen hustufter med kai. Hva er dette? Det er restene av en karantenestasjon fra 1872 som ble benyttet for ankommende skip.

Smitte fra skip utgjorde en stor trussel mot hovedstaden. Karantenestasjonen ble nedlagt i 1931, da denne funksjonen blir flyttet til Ullevål sykehus.

Hovedøya er rik på forsvarshistorie. Øya har også vært en viktig del av forsvaret av Christiania. Under Napoleonskrigene mellom 1807 og 1814 ble det anlagt et fremskutt forsvar med to kanonstillinger fra 1808 til å dekke innseilingen til byen. Videre er det fem krutthus på øya (fra 1826-27), den såkalte Kommandantboligen (fra 1850), opprinnelig et militært laboratorium, ombygget på slutten av 1800-tallet til bolig; og et stort lagerhus, det såkalte Lavetthuset (bygget 1847) som er Norges største utmurte bindingsverkhus. Her ble det blant annet lagret lavetter (understell til kanoner), men også annet militært utstyr som våpenvogn, telt etc. Særlig krutthusene ble bygget her ute fordi man ikke ønsket å lagre så store kruttmengder tett inne ved byen med den eksplosjons- og brannfaren dette ville innebære.

Hovedøya ble lagt ned som eget forsvarsanlegg omkring 1850. I 1914 ble øya benyttet som treningsområde for Hans Majestet Kongens Garde, men ingen av de brakker som da ble satt opp er bevart.

Under andre verdenskrig bygget de tyske militærmyndighetene en stor brakkeleir på sletta øst for klosterruinene, og også Kommandantboligen og Lavetthuset ble brukt til innkvartering av militære mannskaper. Nærmest ruinene ble sletta ble planert til idrettsplass og den brakken rett nord for ruinene som fortsatt står var offisersmesse. Etter krigen ble brakkeleiren først brukt som interneringsleir for arresterte kvinner, senere som midlertidige boliger for å avhjelpe bolignøden. Til tidlig på 1950-tallet bodde det 150 familier på øya, og den hadde både butikk og postkontor, og i Lavetthuset var det skole.

Da Oslo kommune overtok øya fra staten i 1952 ble brakkebyen revet, men de siste fastborende flyttet ikke før i 1970. Fra 2006 er det igjen drift i Lavetthuset. I andre etasje finnes nå Hovedøya Klosterbibliotek, og fem atelier for billedkunstnere.

I Båtforeningsbukten finner man rester etter skipsverft fra 1640-årene hvor flere av de største skipene i den daværende dansk-norske flåte ble bygget. I 1651 ble «Sophie Amalie» sjøsatt, den gang verdens største orlogsfartøy.

4. Krigsseilermonument på Bygdøy

Krigsseilermonumentet ble avduket ved [Norsk Sjøfartsmuseum](#) på Bygdøy i Oslo den 27. september 1980 av Kong Olav V. Ta en titt på kunstverket og tenk litt over historien det skal fortelle.

Mottoet for monument er "Synkende skip forlates". Det er billedhugger Joseph Grimeland som har utført kunstverket. - Nesten halvparten av vår flåte fra 1939 gikk ned og ca. 4 500 av våre sjøfolk kom ikke tilbake. Monumentet skal minne det norske folk om våre krigsseileres innsats for Norges frihet i årene 1940 – 1945, så Kongen under avdukingen for snart tretti år siden.

5. Hangaren til Norges første sivile lufthavn, Gressholmen

Fra 1927 til 1939 lå Norges første og eneste internasjonale lufthavn på den lille øya Gressholmen innerst i Oslofjorden. Det var en sjøflyhavn.

Norsk luftfart hadde en trang fødsel. Frem til 1927 var Norge det eneste landet i Europa uten et nasjonalt og internasjonalt nett av rutefly. Frem til slutten av 30-årene var flytrafikk i Norge kun basert på sjøfly - med tre ruter, en langs kysten fra Oslo til Bergen og videre til Tromsø, en sydover til Göteborg, København og Tyskland og en østover til Stockholm. Mens Danmark fikk sin sivile flyplass, Kastrup, i 1925, må vi til slutten av 30-årene før Norge får sine første sivile landflyplasser, Sola i 1937 og Kjevik og Fornebu i 1939. I Bergen åpnet Flesland først i 1955. Norges første militære flyplass var dog Kjeller i 1912.

Hus, winchhus og hangar fra den gang Gressholmen huse Norges første og eneste internasjonale lufthavn står fortsatt. Stedet er nå småbåt- og gjestehavn.

Flyvehavnen på Gressholmen i 1929. I dag er det småbåt- og gjestehavn i den gamle flyvehavnen på Gressholmen. Den gamle hangaren står fortsatt.

6. ***Nakholmen naturminne***

Nakholmen er 137 mål stor og ganske flat. Holmen ligger cirka 600 meter fra Bygdøy og cirka tre kilometer fra Rådhusplassen.

Nakholmen (skrives både med én og to k-er) er en holme i havnebassenget i Oslo. På holmen finnes tett hyttebebyggelse fra 1920-årene, i likhet med Lindøya og Bleikøya. Nakholmen naturminne ble fredet i 1988 og omfatter et 25 dekar stort område langs strandkanten med fossile bergarter.

Holmen er bebygd med 182 hytter. Adkomst skjer med ferge fra Vippetangen som legger til på nordspissen. Holmen eies av staten og forvaltes av Statsbygg. Øya har ingen fastboende.

Det er forskjellige forklaringer på opphavet til navnet. Leif Gjerland mener navnet mest sannsynlig viser det til den nakne holmen, siden man fra sjøen for det meste så svaberg og stein inntil hytteboerne plantet til fra 1920-tallet. Oslo Byleksikon og stedsnavneverket Norske Gaardnavne oppgir begge at navnet antakelig kommer av *nakki*, gammalnorsk for høyde. Uttalen er *nakkhålm* med tykk l. Plan- og bygningsetaten foreslo i 2008 å omregulere Nakholmen for å ivareta holmens grønne preg og tilgjengelige arealer for allmennheten, kulturminner, hyttebebyggelse, biologisk mangfold og strandsonen (kilde: Wikipedia).

7. ***Padda, en liten øy i Oslofjorden***

Padda er en øy i Oslofjorden som ligger midt i Paddehavet, omkransa av Ulvøya, Malmøya og Ormøya. Paddehavet er et småbåtområde og Padda er i stor grad havn og opplagsplass for småbåter.

Det er også en slipp og et bolighus på øya. Tidligere het Padda Tistelholmen, et navn som visst nok skal ha kommet av fuglenavnet teist. Like utenfor Padda i retning Ulvøya og Malmøya ligg Kaffeskjæret. Er du glad i å beskue fine båter, er en tur til Padda å anbefale.

8. *Ulvøya bru fra 1928*

Ulvøybrua forberinder Ulvøya med fastlandet. Også beboere på Ormøya, øyen som ligger vest for Ulvøya, nytter broen som fastlandsforbindelse.

Brua vi har pekt ut er en hengebru i stål som er bygd i 1928 over sundet mellom Ulvøya og fastlandet som kalles *Ulvøysund*. Biltrafikken til Ulvøya og Ormøya har endret seg i tiden som har gått etter at den staslige hengebroen ble bygget for over åtti år siden. Kystlaget har fått opplysninger om at brua det senete året er utvidet til to kjøreretninger. Utvidelsen er gjort på en måte som respekterer den opprinnelige utformingen fra 1928. Ulvøya ligger vest for Bekkelaget og er lett tilgjengelig fra sentrum med sykkel.

9. *Deponiet ved Malmøykalven*

Malmøya og Malmøykalven eies av Oslo kommune og forvaltes av Friluftsetaten. Deler av Malmøya og hele Malmøykalven er vernet etter naturvernloven. Giftig slam fra sjøbunnen i Indre Oslofjord har blitt dumpet i dypvannsdeponiet ved Malmøykalven. Hva skal vi mene om det?

Stiftelsen *Neptun* offentliggjorde i 2007 en rapport om spredning av miljøgifter fra sjødeponiet ved Malmøykalven i Oslofjorden. Stiftelsen påviste en økning på 5 til 8 ganger av miljøgiften PCN i forhold til nivået i friskt innstrømmende havvann. PCN er sterkt giftig for vannlevende organismer og akkumuleres i næringskjeden. Våren 2009 har det vært anlagt sak mot synderne, men når dette skrives er utfallet av saken ikke klar.

10. *Langøyene – før søppelfylling, nå badestrand*

Langøyene har en av byens beste badestrander. Før det ble friluftsbad på Langøyene, var det en helt annen aktivitet der: I perioden 1904 – 1949 var det søppelfylling!

Langøyene ligger i Nesodden kommune, men eies og driftes av Oslo kommune. Øya er robust og har stor kapasitet med gressletter.

Langøyene er en av de få øyene i Indre Oslofjord som ikke er vernet. For 100 år siden var Langøyene ferieområde for finere sommergjester. Under middelalderen lå det et steinbrudd her, og i 1841 ble det bygd sementfabrikk på øya. I dag kan man nyte livet på stranden, en strand som binder sammen det som en gang var to øyer, Nordre og Søndre Langøy. Det var her ved stranden søppelfyllingen lå.

Ved århundreskiftet bestemte nemlig Kristiania kommune at det grunne sundet mellom de to øyene skulle bli søppelplass. Kommunen kjøpte øyene i 1902 og senket gamle skipsvrak på begge sider av sundet for å demme opp mellom øyene. I 1904 begynte man å dumpe søppel der. Søppelplassen ble stengt i 1949. I dag kan man se fyllingsplassen på den store gressletta midt på Langøyene.

11. *Amerikabåter, skøyteløp og steinhugging ved Vippetangen*

Vippetangen er sørspissen av Akersneset i Oslo, rett sydøst for Akershus slott og festning. Navnet skriver seg fra et vippefyr som skal ha stått her i eldre tid.

På Vippetangen har det vært militært rettersted, steinhuggeri (der «slavene» fra Akershus Landsfengsel hugg løvene som står foran Stortinget og deler til andre kjente byggverk i Oslo), militære og sivile badehus. På 1880- og 90-tallet ble det arrangert skøyteløp på isen utenfor Vippetangen; blant annet flere av rekordforsøkene til Axel Paulsen og noen av de første «Landsløb» (Norgesmesterskap).

Den moderne kaiutbyggingen begynte i 1899. Haakon 7. gikk i land her i 1905. Havneanlegget på Vippetangen omfattet fiskehavn og fiskehall (1905, nybygg 1935), anlegg for atlantehavstrafikken («Amerikabåtene») og en kornsilo. Korn herfra ble inntil 1960-tallet fraktet med spesialbygde trikker til Nedre Foss mølle på Grünerløkka. Vippetangen er i dag terminal for København-båtene, og for øybåtene i Indre Oslofjord.

12. *Middelalderbyen*

Restene fra den første bymessige bebyggelsen i Oslo ligger godt synlig i Gamlebyen og er vel verdt et besøk.

Restene etter den gamle Middelalderbyen ligger i Gamlebyen, som delvis synlige ruiner, bygningsdeler og ikke minst ved mektige kulturlag som et underjordisk arkiv til byens eldste historie. Gjennom arkeologiske utgravninger siden 1860-årene har disse levningene gitt oss viktige opplysninger Middelalderbyen i Oslo.

Den første bymessige bebyggelsen i Oslo tok trolig til allerede omkring år 1000, p.g.a. stedets sentrale beliggenhet med gode havneforhold. Dessuten var Aker gård med Gamle Aker kirke et gammelt religiøst sentrum hvor også tinget lå. Byen tok etter hvert over disse sentrumsfunksjonene og fikk i tillegg nye, først og fremst gjennom fremveksten av et eget byhåndverk, og ved at statens utvikling skapte et embetsverk som ble sentralisert til byene.

I løpet av 1100- og 1200-tallet ble hovedtrekkene i byens struktur bestemt. Omkring år 1300 var det i alt seks kirker og tre klostre i byen. Etter alt å dømme kan det da ha vært omlag 2500-3000 innbyggere i den lille trebyen.

Mot slutten av 1400-tallet og tidlig på 1500-tallet var byen i sterkt forfall, folketallet sank. Byen ble flere ganger herjet av brann (minst 14), og etter den siste, som la byen i aske i august 1624, ble byen av Christian 4 bestemt flyttet inntil Akershus festnings beskyttende murer på Akershusneset og gitt navnet Christiania.

13. *Sollerudstranda, over-ett-merke i Lysakerfjorden*

På Sollerudstranda innerst i Lysakerfjorden står et over-ett-merke bestående av to installasjoner med lanterner.

Installasjonen har følgende posisjon: Nord: 059 grader, 54 minutter og 7 sekunder. Øst: 10 grader, 38 minutter og 9 sekunder.

14. Hvervenbukta med ruinene av gammelt, flott hus

En sen januarkveld i 1913 gikk unik Christiania-historie opp i flammer. Hovedbygningen på Ljansgodset brant ned til grunne og bare Strandpaviljongen og driftsbygningene unngikk flammene.

Den prektige hovedbygningen innerst i Hvervenbukta ble kjøpt og ombygget til herregård av Peder Holter i 1765. Hovedbygningen lå høyt og fritt og bestod av en toetasjes bygning med to fløyer. Det ble anlagt praktfulle parkanlegg med gressplen og frukttrær i snorrette rekker. På Herregården var det ofte et livlig og luksuriøst selskapsliv. Festsalen i første etasje var en rokokkosal med bonedeeikegulv og vakre lysekroner. Veggene var hvite med listverk i gull, med innfelte veggmalier av kjente norske malere fra 1800-tallet.

Ljansgodset var i de siste 138 år eiet av Ingierfamilien. 19 gårder med over 5000 mål utmark hørte til Ljansgodset da Aker Kommune overtok i 1937. I dag er det kun de gjenværende bygningene i Hvervenbukta og rester av grunnmuren til Ljansgodset, som ligger på høyden rett over Strandpaviljongen, som minner oss om storhetstiden i Hvervenbukta. I Strandpaviljongen er det i dag sommerkaffe. Bygningene og området administreres i dag av Kultur- og friluftsetaten i Oslo Kommune.

15. Gjersjøelva, ved nordenden av Gjersjøen

Gjersjøelva renner ut fra nordenden av Gjersjøen. Elva er ca. 2,5 km lang med utløp i Bunnefjorden. Her er det mye historie og en kan lett fornemme all den aktivitet som her har funnet sted.

Fra 1500-tallet og frem til 1950 har elva og Gjersjøen vært et industristed og en sentral ferdselsåre langs Oslofjorden har gått langs elva. Her har vært tømmerfløting, sagbruk, kvernhus, kruttmølle, kornmølle, isproduksjon, kraftstasjon og høvleri. På det meste arbeidet det 280 personer her. Denne virksomheten ble drevet av Ljansbruket, eller Ingiergodset som det også ble kalt etter familien Ingier som eide og drev virksomheten.

Det er satt opp en kopi av en oppgangssag ved nordre bro. Gå langs elven og se alle gjenværende bevisene på all aktivitet som en gang fantes her! Her er fortsatt spor etter tømmerrenner, demninger, brofundamenter, rørgater osv. Ikke minst ser vi restene av en gammel steinfløtet vei på vestsiden av elva. Den er trolig mange hundre år gammel.

I nedre deler av elva går det laks og sjørret for å gyte, både sommer og høst. Laks og sjørret vandrer opp til den gamle kraftstasjonen som var virksom fra 1915 til 1962. Ved den gamle kraftstasjonen, som fra slutten av 1960-tallet har inneholdt et bilverksted, får det stadig laks av god størrelse. I selve Gjersjøen (som elva renner ut i fra i syd) finnes det Gjedde, Gjørs, Abbor, Mort, Ål, Sørv, Brasme og Ørekyte. Ørret var vanlig før, men er meget sjelden nå. Småbåthavnen ved elvens utløp i nord sto ferdig i 1985.

Etter at E6 ble lagt i sin nye trasé i 1970 har det vært nokså stille langs Gjersjøelva. Bensinstasjonen ved Gjersjøen ble stengt i 1981. I dag benyttes veien først og fremst av motorsykkellister som skal til Tyrigrava og vise seg fram samt sykkellister som mosjonerer langs den bilfredlige veien. Det er på sin plass å gi honnør til Oppegård historielag. Samme med Oppegård jeger- og fiskeforening og Oppegård kommune har de har ryddet langs elva, kjørt vekk ti lastebillass med søppel og registrert alle kulturminner. Nå er det klargjort for at osloborgere kan oppleve nostalgi og industrihistorie.

16. *Oslo Havnelager*

Oslo Havnelager er et monument over sjøfartens enorme utvikling under og etter første verdenskrig. Det ble oppført i perioden 1916 – 1920.

I sin opprinnelige form hadde bygget 10 etasjer samt tårn og et areal på 39 708 m². Stilmessig kan bygningen plasseres i nordisk nybarokk med klassiske elementer og detaljer med jugendpreg (tegnet av arkitekt Bredo Berntsen). Med datidens teknikk var byggingen særdeles vanskelig og utfordrende, og med stigende priser og lønninger under den første verdenskrig ble alle kalkyler sprengt.

Oppføringen av Havnelageret var meget komplisert fordi bygget på grunn av sin størrelse måtte fundamenteres på fjell og det fantes først på 20 meters dybde. De vanskelige grunnforholdene forsinket arbeidet, men til slutt, i 1920, var Havnelageret fundamentert på 130 pilarer på til sammen 1550 pæler. Og solid ble det, så solid at fjerde etasje ble brukt som tilfluktsrom under andre verdenskrig.

Havnelageret fikk bare 60 års fartstid før det gikk ut på dato ved inngangen til 1980-tallet. Etter en total rehabilitering gjenoppsto «Jacobs drøm» som et rosafarget kontorbygg i 1983 som ble fylt av finansfolk, skipsrederier og oljeselskaper. Havnelageret et næringsbygg og leier ut lokaler til blant annet *Dagbladet*.

17. *Rådhuset*

I 1915 lanserte den nylig avgåtte ordfører i Kristiania, Hieronymus Heyerdahl, ideen om et rådhus i Pipervika. Hele 44 utkast kom inn i den første av to konkurranserunder. Det tok imidlertid noen år før bygningen ble ferdigstilt.

I 1918 forelå juryens endelige avgjørelse, og Arnstein Arneberg og Magnus Poulsson ble utpekt som vinnere, med et prosjekt tydelig inspirert av Stockholms stadshus. Fortsatt pengemangel og dårlige tider gjorde at realiseringen måtte vente, og i mellomtiden forandret arkitektene prosjektet i flere omganger. I 1930 la de frem sitt endelige forslag, nå sterkt forandret under innflytelse fra funksjonalistiske ideer. Den mest slående forandringen fra de tidligere utkastene var de to store kontortårnene.

I september 1931 ble grunnsteinen nedlagt med Kong Haakon VII og kronprins Olav til stede. Byggingen startet i februar 1933. Parallelt med byggearbeidene ble den gamle forstadsbebyggelsen fra Vika sanert for å gi plass. Også byens gamle fornøylespark *Tivoli* måtte vike for en helt ny reguleringsplan som skaffet tomter for salg til oppføring av nye forretningsgårder, et vesentlig grunnlag for finansieringen av rådhuset.

I november 1936 sto hele råbygget ferdig, støpt i armert betong og forblendet med håndbanket tegl i stort format. Enkelte kontoretasjer kunne tas i bruk før krigsutbruddet i 1940. Etter en pause under krigen ble arbeidet gjenopptatt, og innflytting i kontoretasjene kunne skje i 1947, mens arbeidet med utsmykningene ble ferdigstilt. 15. mai 1950 ble Oslo rådhus offisiell innviet i forbindelse med feiringen av byens 900-årsjubileum.

En rekke arrangementer og seremonier finner sted i rådhuset. Den ene begivenheten som er sikret internasjonalt mediafokus hvert år, er utdelingen av Nobels fredspris.

Oslo rådhus er en kommunal bygning i Oslo som huser bystyret, byrådet og visse andre kommunale organer.

18. Akershus festning og slott

Du visste kanskje ikke at Norge har et eget slott, et slott som er 700 år gammelt? Dra til Akershus festning og bli bedre kjent med en viktig del av Oslos kulturhistorie.

Akershus slott og festning ble påbegynt av Håkon 5., formodentlig i tiden 1299 - 1304 og var 1308 en sterk borg som kunne trosse den svenske hertug Eriks angrep. I middelalderen var det et omfattende borganlegg på høyde med datidens krav. Oppføringen av anlegget, som må ha vært planlagt i sin helhet under Håkon 5., ble antakelig fortsatt under hans datter hertuginne Ingebjørg og hennes sønn Magnus Eriksson og avsluttet under Håkon 6., som til stadighet residerte der sammen med sin dronning Margrete. Vesentlige forandringer ble ikke foretatt før Christian 2. som prinsregent bodde på Akershus i 1506-12.

1527 brant hele slottet nordenfor Vågehals og Fuglesang, men motsto likevel Christian 2.s beleiring i 1531. Under høvedsmannen Peder Hanssøn Litle 1536-51 foregikk store gjenoppbyggings- og forandringsarbeider. Hans etterfølgere fortsatte denne virksomheten, men svenskenes riktignok mislykte beleiring i 1567 gjorde det klart at modernisering trengtes. Noe ble straks gjort etter forslag av kgl. bygmester Hans von Paschen. I 1591 planla deretter Hans von Steenwinckel å gjøre Akershus til en festning etter den nye krigføringens krav.

Etter arvehyllingen i 1661 (av den senere Christian 5.) ble Akershus hverken brukt til hyllinger og stendermøter eller som kongebolig. 1704-21 hadde Norges midlertidige regjering, Slottsloven, sitt sete på Akershus, som i 1716 motstod Karl 12.s beleiring. I 1742 ble den ominnredede kirken innviet og overhoffretten fikk sitt lokale der. Ifølge kgl. res. av 1815 og 1817 ble det vedtatt en del forandringer; militæretaten nyttiggjorde seg flere bygninger på området, og oppførte en rekke nye.

I tilknytning til Peter Blix' og Gustav Storms utredninger av Akershus' historie ble det satt i gang et arbeid for å bevare og restaurere slottet. Bølgene gikk høyt om hvorvidt man skulle rive de senere hundreårs tilføyelser og gå tilbake til middelalderen, eller om man skulle la de forskjellige perioder fortelle borgens historie. Det siste syn seiret, ikke minst takket være Harry Fett. Bygningshistorien ble så tilrettelagt gjennom arkitekt Holger Sinding-Larsens grundige undersøkelser 1905-25, og omfattende restaureringsarbeider ble utført under hans ledelse.

Under den annen verdenskrig ble Akershus brukt av tyskerne som forlegningssted, fengsel og rettersted. Minnesmerket ble etter krigen reist der hvor norske motstandsmenn ble henretter. Borgen ble også brukt som ramme omkring "Statsakten på Akershus" 1. februar 1942.

Etter den annen verdenskrig ble borgen innviet til festbruk i anledning av kong Håkon 7.s 75-årsdag i 1947. Restaureringen ble avsluttet i 1962.

Akershus står nå som landets fremste representasjonslokale til bruk bare for regjeringen. I 1951 ble *Akershus Slotts Venner* stiftet for å fremme restaureringsarbeidet.

Så lenge Akershus var en funksjonell festning var området uten trær, da militære hensyn krevde åpen oversikt. På slutten av 1700-tallet iverksatte kommandanten treplantning langs vollene for å understreke festningsverkenes hovedlinjer. Dette området var lenge et av byens mest populære promenadestrek. I restaureringsarbeidene i 1970- og 1980-årene ble det lagt vekt på et tiltalende parkmiljø. "Munkedammen" fra lensherrenes hage på slutten av 1500-tallet ble gjenskapt i 1965.

19. *Dyna fyr*

Dyna fyr er trolig Oslos mest kjente sjømerke. Fyret ligger på skjæret Dyna rett utenfor Bygdøy. Med beliggenhet midt i leia for båttrafikken fra indre havn har fyret i en årrekke hatt en viktig funksjon.

Dyna fyr er fra 1874. Sjømerkene er en del av kystens kulturlandskap. Lykter, varder og andre landfaste merker sammen med staker og bøyer i sjøen gir og har gitt viktig informasjon om farvannet for dem som ferdes sjøveien. Oslo har en lang tradisjon som havneby, og det finnes flere verneverdige sjømerker vi skal ta vare på. Dyna fyr er det mest kjente, Kari Disen sang om det i sangen "Hovedøen". Barna som bodde der med sin familie gikk med treplanker under armene i tilfelle de gikk gjennom isen på vei til skolen på Bygdøy. Men, vi har ett fyr til i indre Oslofjord, *Heggholmen fyr* i sundet mellom Heggholmen og Lindøya. Og så har vi *Kavringen lykt* som er godt synlig fra bl.a. Aker Brygge og Rådhusplassen.

20. *Norges første elektriske fyr, Heggholmen fyr fra 1928*

I 1827 ble det inngått en avtale mellom styrmann Svend Iversen og Havnevesenet om at Iversen skulle ha en fyr lampe i huset sitt. Slik starter historien om fyret på Heggholmen.

Styrmann Iversen passet fyr lampen og mottok fort dette en årlig godtgjørelse. Fyret slik vi kjenner det i dag ble oppført i 1876. Vokterboligen er i 1 1/2 etasje og er bygget i sveitserstil. Lykten er bygget inn i hjørnet av boligen som også har klokketårn. I 1928 fikk Heggholmen fyr elektrisk drift og det ble automatisert i 1959. Fyrvokterstillingen ble inndratt i 1972 og fyrstasjonen har siden vært ubemannet.

Fyret er fortsatt i drift og lyser med ett grønt lysblink hvert 2. sekund. Det er også utstyrt med nautofon og tåkesignal. Fyrstasjonen står oppført i Riksantikvarens verneplan for fyrstasjoner og er fredet som kulturminne. Bygningen ble restaurert i perioden 1997 til 1999 og skal nå brukes til representasjon og møtelokale for Oslo Havnevesen.

21. *Kavringen fyr*

Kavringen fyr, beliggende på Søndre Kavringdynga, er med sitt karakteristiske tårn et markant og

godt synlig innslag i havnelandskapet mellom Hovedøya og Pipervika i indre havn.

Kavringen har status som fyrlykt. Det rødmalte fyrtårnet av tre ble opprettet i 1892. I 1932 avløste elektrisk energiforsyning den opprinnelige gassdriften. Fyret ble oppusset i 1937 og i 1977 ble det foretatt en grundig oppussing. Tårnet ble kledd med galvaniserte plater trukket i hvit plast. Det røde belte ble malt på. Toppen med spir er beholdt med sin opprinnelige grønne farge i galvaniserte jernplater.

I forbindelse med 1000 års jubileet til Oslo fikk alle i Oslo anledning til å sende inn sine hilsener til fremtiden. Dette ble hilsener i form av brev, kort og diverse gjenstander som skal oppbevares i 1000 år inne i en beholder. Beholderen, eller tidskapselen som den ble døpt, er laget i et spesialmaterialet. Innholdet ble gasset og sterilisert slik at det skal holde i 1000 år. Hele tidskapselen blir lagret inne i Kavringen fyr, hvert år den 15. mai kan alle bli med til Kavringen for å påse at tidskapselen er på plass.

På Kavringen er det en usedvanlig rik sjøfuglkoloni og holmen er derfor fredet som sjøfuglreservat. Merk at fra 15. april til 15. juli er det ferdselsforbud på holmen. Kavringen fyr danner også motivet for Kystlaget Viken's logo

22. Bygdøy sjøbad

På nordvestsiden av Bygdøy, innenfor Killingen, ligger det som en gang var Bygdøy sjøbad. Badet ble anlagt 1880 av Kongsgården.

Her var det både sommerrestaurant og friluftsscene hvor det ble spilt revyer til slutten av 1930-årene. I 1950-årene ble det arrangert flere NM i rock'n roll på denne senen.

Bygdøy Sjøbad ble nedlagt i slutten av 1950-årene. Dampskip fra Pipervika anløp badets brygge fra 1884 til 1930-årene. På høyden like ved lå Paraplyen restaurant med navn etter sin musikkpaviljong, hvor det ble gitt orkester- og sangkonserter. - Bygdøy Sjøbad har fått en ny promenade og er fremdeles et yndet turmål og badested for byens innbyggere, heter det i Oslo Byleksikon.

23. Lille og Store Herbern

Lille Herbern og Store Herbern er to små øyer ved Bygdøy mellom Bygdøynes og Dyna fyr.

Det opprinnelige navnet var Herbergene. *Store Herbern* tilhører kommunen. På *Lille Herbern* har Oslo Seilforening klubbhus og serveringssted, småbåthavn og fergeforbindelse.

24. Killingen

Killingen er en smal øy vest for Bygdøy ved innløpet til Bestumkilen. Killingen er et sjøenter og en havn for fritidsbåter.

Tidligere var det båtbyggeri på øya. Herbern Baatbyggeri A/S produserte seilbåttypen killing (17 fot entype seilbåt). Denne båttypen ble konstruert av Sigbjørn Herbern. På Killingen stod det i 1923 et "slag" mellom spritsmuglere og politiet.

25. Bleikøya

Bleikøya er ikke så stor – omtrent 0,12 kvadratkilometer i utstrekning. Men det er ikke alltid størrelsen det kommer an på. Øya stiller sterkt når det gjelder særegen natur, og kontrastene er store.

Øya har et nærmest intakt førindustrielt kulturlandskap med svært store biologiske kvaliteter. Samtidig er

landets mest utbygde og industrialiserte områder nærmeste nabo. Navnet "Bleikøya", tidligere Bleegøen, kommer av det norrøne "bleikr", som betyr lys. Og Oslofjorden er sjenerøs på vakkert lys.

Tidligere var øya klostergoods under cisterniensermunkene på Hovedøya. Etter reformasjonen ble øya gjort om til krongods. Da Karl 12. rykket fram mot byen i 1716, søkte soldatene ly bak Bleikøya for kanonaden fra Akershus festning. Ytterst på nordspissen ligger Bleikøya lykt fra 1906. På nordøstsiden ligger Bøikøyalven med fyrlykt på Kalvodden.

Bleikøya er en av Oslofjordens hytteøyer, med 93 småhytter, bygget fra 1923. Alt i 1936 var alle tomtene bebygd. Går du i land fra fergen, kan du oppleve kontrasten mellom hyttene og den fredede gamle gården fra 1700-tallet og Sjursøyas enorme tankanlegg et steinkast unna. Nord på øya ser man rester av et steinbrudd. På øya er også et velhus som fra 1855 til 1926 var sanatorium for barn med tuberkulose. Forfatteren Oskar Braaten lå på sanatoriet som barn.

Statsbygg eier i dag øya, som er regulert til friluftsområde. Men med så mye verneverdig natur er den helt uegnet til slik bruk.

Øya har båtforbindelse til Vipptangen. Båtrute 93 fra Vipptangen tar deg til Bleikøya (se rutetider for Gressholmen).

26. Kobbernaglen fyr

Tvers av Dyna fyr ligger **Kobbernaglen fyr**, en gammel kjenning i vestre innseilingsleden mot Oslo havn. Merket ble opprettet som gassdrevet lykt i lykt i 1898.

I 1938 ble tåkeklokken montert og fyrlykten fikk elektrisk forsyning året etter. I 1973 ble Kobbernaglen automatisert og tåkeklokken demontert. Jernhuset har påmontert lanterne på toppen og er plassert på skjæret som har gitt merket dets navn (kilde: Vikens sjømerkeprosjekt).

27. Galten lanterne

Galten lanterne nordøst av Nakholmen ble oppført i 1938. I 1975 ble det oppført en ny lanterne etter at den kjente og kjære fergen "Holger Danske" hadde gått på merket. I 1979 ble varden malt hvit med sorte belte.

Galten Lanterne er interessant også fordi den er den eneste som fremdeles har gass som energiforsyning. Oslo havnevesen har opplyst ovenfor Kystlaget at gassdriften er valgt beholdt av bevaringshensyn (kilde: Vikens sjømerkeprosjekt).

Fjernposter

28. Den gamle direktørboligen på Husbergøya

Sommeren 2007 ble det åpnet en kystledhytte på Husbergøya. Den nye kystledhytta var tidligere bolig for direktøren på en stor fiskeoljefabrikk på øya.

Fiskeoljefabrikken ble etablert i 1908 og tjuve arbeidere jobbet der. Da fabrikken ble nedlagt, kjøpte Oslo kommune Husbergøya. I de siste årene har direktørboligen vært brukt til barne- og ungdomstiltak av bydelene Sagene, Grünerløkka og Gamle Oslo. Slik skal det fortsatt være, men i noen sommeruker stilles den til disposisjon som kystledhytte og driftes av [Oslofjordens Friluftsråd](#). Hytta er nyoppusset og fin, takket være innsats fra de tre indre-øst-bydelene. Husbergøya ligger rett sør for Langøyene. Hytta ligger på toppen

av øya, med panoramautsikt. Siden Husbergøya er den høyeste av øyene innerst i Oslofjorden, sier det seg selv at direktørboligen har panoramautsikt over fjorden og fuglelivet. Oslofjordens Friluftsråd drifter kystledhytta om sommeren. Du kan lese mer om utleietilbudet på Oslofjordens Friluftsråds nettsider.

29. Søndre Langåra utenfor Nesoddlandet

Søndre Langåra er en øy en øy som ligger like utenfor Nesoddlandet i Frogn kommune. Tåkeklokken som ble bygd ytterst på øyen i 1896 var i drift frem til 1967.

Tåkeklokkens funksjon var å geleide skipene gjennom trange skipsleden når sikten var dårlig. Søndre Langåra var bemannet, her var det både bolig hus, uthus og naust. Friluftsrådet har ansvar for forvaltning og drift av området og har planer om å leie ut bygningene som del av prosjektet *Kystled*. Øyen har ferjekai. Det går rutebåt fra Oslo.

30. Kavringen, en øy nord for Steilene, rett utenfor Nesodden

Da de vi nå kaller Nesodden brøt havoverflata for 10 000 år siden, fulgte også den lille øya Kavringen med. Kavringen ligger et steinkast fra fastlandet, og har gjennom alle år vært sted der fiske, båtliv og maritim virksomhet har dannet livsgrunnlaget.

Opprinnelig lå Kavringen under Skofjell gård, men ble senere lagt inn under Ildjernet. Det er stort sett fiskere som har bebodd øya. I 1906 startet Norsk- Amerikansk petroleumskompani industrivirksomhet på Kavringen. Etter det forsvant, har det vært ulike maritim virksomhet på øya. Kavringen kan i dag tilby brygge og opplagsplasser, båtverksted og salg av maritimt utstyr. De som besøker øya vil også finne en bensinstasjon med kiosk.

31. Steilene – 5 øyer i Indre Oslofjord

I indre Oslofjord, omlag én mil sør for Oslo og på vestsiden av halvøya Nesodden, ligger de fem øyene som har fellesnavnet Steilene.

Det er Landsteilene, Persteilene, Storsteilene, Knerten og Fyrsteilene. Øygruppa er en naturperle med historiske røtter. Her er det mye spennende industrihistorie!

Området er rikt på kulturminner, har et usedvanlig rikt fugleliv og en meget interessant historie. Navnet "Steilene" tyder på at minst én av øyene er brukt som rettersted i eldre tid. Fra middelalderen og til langt utpå 1700-tallet ble henrettelsesmetoden "hjul og steile" brukt ved særlige alvorlige forbrytelser som for eksempel røveri. I 1865 bodde det til sammen 21 mennesker på øyene, blant annet en fyrbestyrer med familie på Fyrsteilene som fikk eget fyr i 1827.

I 1890 skjedde det store endringer på Steilene. Da kjøpte en petroleumshandler opp Landsteilene og Persteilene og anla et petroleumslager der. Seinere overtok den amerikanske oljegiganten Standard Oil og Esso Norge A/S virksomheten. 23 oljetanker som til sammen rommet sytti millioner skal det hele ha utviklet seg til. Store tankbåter anløp ofte, lossing og lasting foregikk kontinuerlig døgnet rundt. Derfor ble det bygget både en tønnefabrikk og et eget tapperi. På 1920-tallet var det 178 fastboende på Steilene og Alværn. Oljealderen på øya ble avviklet i 1968.

32. Funkishuset på Ingierstrand bad

Ingierstrand-anlegget er et kulturminne av rang. Gjennom historien har Ingierstrand vært en del av gården Hvitebjørn. Siden middelalderen har det vært både klostergoods og krongods.

Familien Ingier fikk tegnet og bygd Ingierstrand bad ferdig til bruk i 1932. Her var det restaurant, garderobe anlegg til 700 personer. Det kom bøyer for lystbåter og det ble bygget en røslig dampskipsbrygge. Mange mennesker strømmet til for å se på den spektakulære funksibygningen, men kanskje først og fremst for å bade. På en varm søndag kunne det være 4000 badegjester på Ingierstrand bad. Ingierstrand bad er et populært badested også i dag.